

עניינים תוכן

2	מבוא
3	פרק ראשון: רקע לפרשה
6	סוגיית ירושלים
7	רכישת האנייה אלטלנה
10	פרק שני: תנאים מיידים לפרשה
10	הגעת האנייה
11	גזרת כפר ויתקין
14	פרק שלישי: סוף הפרשה
14	אלטלנה מגיעה לתל אביב
18	תוצאות הפרשה
18	פרשיות הסירוב בצה"ל
19	הנצחה וזיכרון
19	אלטלנה בראי ההיסטוריוגרפיה
21	סיכום
22	מקורות

מבוא

מלחמת השחרור היא המלחמה אשר הביאה להקמת מדינת ישראל. מבחינת העם היהודי, מלבד לחימה חיצונית אל מול האויבים הערבים, התקיימה גם מלחמה פנימית בין היהודים ובין עצמם. מאבק זה היה בין תנועת השמאל, אשר לימים יוצגה על ידי מפא"י, ובין תנועת הימין, אשר יוצגה טרם הקמת המדינה על ידי האצ"ל והלח"י. למרות שצרכי המלחמה דרשו כי שני הצדדים ישכחו את המחלוקות הפנימיות ביניהם ויתרכזו רק בשמירה על הגבולות לא היה כך הדבר. למעשה המתיחות בין הצדדים נמשכה גם בזמן המלחמה עצמה.

המתיחות הפנימית בין הצדדים הגיעו לשיא בפרשת אלטלנה. אנייה אשר הביאה נשק מאירופה יחד עם כאלף עולים, לארגון האצ"ל. הספינה הגיעה כחודש לאחר הקמת המדינה ולאחר שהאצ"ל הסכים להתפרק מנשקו ולהשתלב בצה"ל. במהלך הימים שקדמו להגעת האנייה קמה מחלוקת בין מנחם בגין ובין הממשלה המכהנת בנוגע לדרכי החלוקה של הנשק. כאשר הגיעה האנייה לישראל וניסתה לפרוק את נשקה, היא כותרה וניתן לה אולטימטום. בעקבות סירוב אנשי האנייה להיענות לאולטימטום תקפו כוחות צה"ל את הספינה באסון שנגמר בטביעת הספינה והרוגים רבים¹.

מן הסיפור הטרגי של האנייה עולה השאלה, מדוע נאלץ צה"ל להטביע והאם לא יכלו להשיג את פריקתה היעילה של האנייה מבלי להביא לשפיכות דמים? האם המשא והמתן שקדם להגעת הספינה לא הראה סימנים כי הדבר עלול להסתיים בשפיכות דמים ובטביעת הספינה. שאלת המחקר תהיה אם כן **מדוע הוטבעה האנייה אלטלנה**. האם היה זה מתוך רצון לשמור על אחדות העם ועל כך שהלגיטימיות על הפעלת כוח במדינה תהיה מרוכזת אצל הסמכות הפורמלית בלבד או שמא היה זה ניסיון לפגוע באופוזיציה באמצעות המאורעות של אותה התקופה.

על מנת לענות על שאלת המחקר ראשית אתאר את הרקע למתיחות אשר הייתה קיימת בין שתי המחנות הללו מתחילת הציונות ועד לימי הקמת המדינה. בפרק השני אתאר את הנסיבות המידיות אשר הביאו להגעת האנייה ולאירועים אשר קדמו להגעה של האנייה, כמו המשא ומתן אשר תואר לעיל ואירועים אחרים אשר היוו את התנאים המידיים להפגזת האנייה. בפרק השלישי אתאר את האירועים אשר קרו בזמן פריקת האנייה משני הצדדים, הצד אשר היה על האנייה כאשר הותקפה והצד אשר תקף את האנייה. לבסוף אסכם את העבודה ואת השפעות האירועים על ההיסטוריה של מדינת ישראל ואנסה לענות על שאלת המחקר.

פרק ראשון: רקע לפרשה

כמה עשורים לפני פרשת אלטלנה פרשה סיעתו של זאב ז'בוטינסקי מן ההסתדרות הציונית בשל אי הסכמות בנוגע למדיניות שיש לנקוט נגד הבריטים והתנגדות לקו הפייסני של ראשי ההסתדרות הציונית

¹ שלמה נקדימון, אלטלנה. (תל אביב: 1978). עמ' 12

דאז, מפלגת פועלי ארץ ישראל (בשנת 1935). סיעתו של ז'בוטינסקי ביקשה ליצור ראייה מחודשת בנוגע למדיניות הראויה לתנועה הציונית². התנועה הפורשת ביקשה להצהיר בצורה מפורשת על המטרה הסופית של התנועה הציונית- הקמת מדינה יהודית בשני עברי הירדן. המחלוקת אז בין הסיעות של תנועת הפועלים ושל סיעת ז'בוטינסקי מהציונים הכללים, לוותה באירועים מפלגים כמו רצח ארלוזורוב ואירועים אחרים, אשר גרמו להקמת ההסתדרות העובדים הלאומיים, אשר התנגדה לזרם המרכזי של תנועת הפועלים בראשות דוד בן גוריון³.

בהמשך שנות השלושים וכל שנות הארבעים עד להקמת המדינה, היו מחלוקות רבות בין הסיעות, אשר כללו תעמולה, הפרות שביתות ומעשי אלימות רבים בין הצדדים. הארגון הפורש הקים את האצ"ל אשר פעל במקביל לארגון ההגנה של ההסתדרות הכללית. משום המחלוקת בין הסיעות החלה האצ"ל לפעול בצורה של פעילות חבלנית כנגד המוסדות הבריטים, אותם רצו לסלק, וגם נגד מתנגדים מארגון ההגנה וההסתדרות הכללית. למעט תקופה קצרה של "המרי העברי", היו הסיעות הללו מנוגדות ופועלות האחד נגד השנייה באופן קבוע⁴.

האירועים בין שני הפלגים הגיעו לשיא בשנת 1947. רדיפת הבריטים ומסירתם של אנשי האצ"ל לשלטונות על ידי אנשי מפלגת הפועלים הביאה לכך שהאצ"ל החל לפעול ביתרת כוח אל מול ארגוני הפורשים. הם ניהלו תעמולה, ערכו פשיטות כלכליות להם קראו "החרמה" ונקטו בשיטות הפחדה שונות נגד הציבור היהודי. ההגנה פעלה נגד תופעות, סילקה תושבים תומכי אצ"ל מן מיישובים או שכוונות מסוימות, סיכלה פעילות רבה של הארגון ופעלה לעצור את אנשיו. לאחר תקופת החמרה זו נעשו ניסיונות ביישוב על מנת לשלב בין הצדדים הלוחמים לישות לוחמת אחת. הניסון לשלב את האצ"ל על ידי ההגנה נדחה על ידי מנחם בגין, מנהיג ארגון האצ"ל, אשר אמר כי איחוד הכוחות הצבאיים יבוא רק עם קום המדינה, במתכונת של ימי המרי העברי⁵.

לאחר חיסולו של הלורד מוין, החליט ארגון ההגנה לחסל את ארגון האצ"ל על ידי שיתוף פעולה עם הבריטים (למרות שאת פעולת החיסול ביצעה הלח"י), על מנת ולהביא להגמוניה של שלטון מפלגת הפועלים על ההנהגה הציבורית ביישוב היהודי. תקופה זו, אשר ידועה בשם הסזון, היה תקופה קשה ביישוב היהודי, וגם יהודים רבים בני תנועת הפועלים, התנגדו לה במידה רבה. אחד מבכירי תנועת העבודה, משה סנה, אמר בעצמו שנים לא רבות לאחר הקמת המדינה כי הסזון הייתה משגה של תנועת הפועלים⁶. פעולות הסזון כוונו גם באופן אישי כנגד מנחם בגין, עובדה אשר תצוף מחדש בפרשת אלטלנה. הסזון הגיע לסיומו לאחר שבגין החליט שלא להשיב בפעילות צבאית נגד אנשי ההגנה ואחרי שאלו כבר היו סבורים כי תש כוחו של ארגון האצ"ל.

² Avi Shlaim, The Iron Wall: Israel and the Arab World. (Usa: 2014). P 12

³ אורי ברנר. אלטלנה : מחקר מדיני וצבאי. (תל אביב : 1978). עמ' 14

⁴ שלמה נקדימון, אלטלנה. (תל אביב : 1978). עמ' 20

⁵ אורי ברנר. אלטלנה : מחקר מדיני וצבאי. (תל אביב : 1978). עמ' 40

⁶ שלמה נקדימון, אלטלנה. (תל אביב : 1978). עמ' 28